

zetekben rendezett ünnepélyeken elmondott emlékbeszédeknek a reproductiója. A dolgozatok egyike sem tartalmaz sem Comenius életkörülményeire, sem pædagogiai munkásságára vagy annak megítélésére nézve valami újat az általánosan ismertekhez képest. A legkisebbik s egyszerűsmind legsoványabbik e három művecske közül Szakácsé. Ebenspanger és Halmy dolgozatai eléggé részletesen adják elő a legfontosabb tudni valókat. Amaz inkább Comenius irodalmi munkásságának méltatására törekszik s némi ügyességgel csoportosítja is munkáit, míg Halmy emlékbeszéde egyenlő tekintettel van Comenius életére és munkásságára és azáltal igyekszik előadását érdekesebbé tenni, hogy helyenként egybeveti Comenius eszméit a nevelés mai állapotával, de ezen összehasonlítások nem nagyon sikerültek. — Ebenspanger dolgozata közli még a «Monatschrift der Comeniusgesellschaft» 1. száma nyomán Comenius nagyszámú munkáinak teljes jegyzékét.

4. Középkoláink szervezése Mária Terézia királynő által 1776-ban és azok további fejlődése. Irta Csáka Károly (Zsolnai k. kath. gymnasium). E dolgozat, mely IV. folytatása egy már az 1887/8. évi értesítőben megkezdett értekezésnek, kétségkívül legszorgalmasabb s — habozás nélkül kijelenthetjük — legértékesebb terméke ez idei középkolai programirodalmunknak. A szerző egybeállítja a zsolnai gymnasiumban található helytartótanácsbeli rendeletek alapján a katolikus középkoláknak 1776—1848-iki történetét, ismerteti a Mária Terézia-féle 1777-iki és a Ferencz király alatt kibocsátott 1806-iki Ratio Educationist (az előttünk fekvő részben különösen az utóbbit) s a belőlük folyt rendeleteket, valamint a hozzájuk füződő gyakorlatot is. Az ismertetett régi állapotokat igyekszik (nagyobbára a vonal alatt levő jegyzetekben) a jelennel való parallellák által megvilágítani, még pedig elég józanul és a mai reformgondolatokkal telt légkörben jól eső, bár sokszor túlzott conservativismussal. Jelen referáló czikk szűk kerete korántsem engedi, hogy a rendkívül tanulságos, 150 lapra terjedő dolgozat tartalmát még csak kivonatosan is reproducáljuk, s így nem tehetünk egyebet, mint hogy a gazdag tartalom jelzése kedvéért ide iktassuk a munka fejezeteinek címzeit. A munkának a jelen évi értesítőben levő része két szakaszra oszlik; az első ily czímmel: «Az 1848-iki középkola», közli különösen az 1806-iki Ratio Educationis tartalmát s a nyomában járt rendeleteket; a második, melynek címe «A Ratio Educationis a gyakorlatban», mind a két Ratióból folyt iskolaállapotokat igyekszik vázolni. Az első szakasz (az 1848 előtti középkola) a következő fejezetekre oszlik: Az 1848 előtti középkola. A vallástan ellenőrzése. A nem katolikus vallású tanulók állása a királyi intézetekben. A magyar nyelvnek mint tantárgynak története. Egyéb tantárgyak. Scholæ grammaticæ latinæ. Ennek tanterve. Scholæ Litterarum Humaniorum. Ennek tanterve. Stu-

dium Philosophicum. Ennek tanterve. Ordo Studiorum. A középiskolai rendtartás 1848 előtt. A középiskolák igazgatása. A főigazgató. Az igazgató. Az igazgatók szolgálati szabályzata. A tanerők alkalmazása. A grammaticalis osztályok tanárai számára kiadott módszeres utasítások. A humaniorák tanárainak szóló módszeres utasítások. A vallástanárok és erkölcsbírák (censores morum) utasításai. A tanárnak a tanuló iránti kötelmei. A tanárképzés. Középiskolai törvények. Új intézetek állítása. Iskolai épületek. A Ratio Educationis középiskoláinak jellege. A nem királyi tanintézetek. A tandíj. — A második szakasz (A Ratio Educationis a gyakorlatban) fejezetei a következők: Ifjúsági Egyesületek. A tanári eskü. Az igazgató esküje. A tanárok esküje. A gymnasiumi Exhortator esküje. A gymnasiumi Curator és a többi latin iskolák gondnokai vagy szolgálóinak esküje. A tanárok minősítése. A tanár állása a középiskolában. A tanárok végleges alkalmazása. A tanulmányi alap. Ösztöndíjak. Az 1848 előtti iskola felszerelése. Vizsgálatok. Tankönyvek. Igazgatói iroda. A fegyelmi állapot az 1848 előtti középiskolában. Iskolai ünnepélyek. Az 1848 előtti iskola egységes középiskola. Befejezés. — E tárgymutatóból is látható, mily gazdag e tanulmány tartalma, de már ebből is kitűnik a derék dolgozat főhibája: t. i. hogy a két szakasz tartalma nem válik eléggé külön egymástól, s hogy egyáltalában az egész összeállításban nincs meg a kellő rend és felosztás. Igazán kár, hogy a jeles dolgozat úgy compositio, mint azonkívül stilus dolgában is feltűnően pongyola, — de e kirívó gyengeségek mellett is sok ily derék értekezést kívánunk értesítőinknek.

23 5. *A késmárki ág. hitv. ev. kerületi lyceum története.* Irta Palcsó István. (Késmárki ág. hitv. ev. kerületi lyceum.) E dolgozat harmadik része az intézet történetét tárgyaló nagyobb értekezésnek, melyben a lyceum legutolsó lustrumának (1887—1892.) története van megírva. A szerző az intézeti történet e korszakát a lyceum újabb szervezése és autonómiájának biztosítása idejének nevezi. Nagy aprólékossággal összeállítja benne az intézet külső dolgaira, építkezésekre, kanoni látogatásokra, elhalálózásokra, alapítványokra stb.-re vonatkozó történetét, s csak nagyritkán találunk oly adatot, mely általánosabb érdekű volna. Az értekezés jövőre igéri befejezését.

6. *A római nevelés.* Irta Dr. Takács Menyhért. (A jászóvári prom. kanonokrend kassai főgymnasiuma.) Ezen a főbb források és az idevágó szakirodalom meglehetősen ismeretéről tanúskodó dolgozat mindenekelőtt általánosságban jellemzi a római nevelés szellemét, ismerteti aztán kisebb-nagyobb részletességgel a római nevelési irodalom főbb képviselőit. (Cato, Varro, Cicero, Seneca és Quintilianus), továbbá eléggé szemléletesen vázolja a rómaiak házi nevelését és elemi oktatását, majd a római ifjúnak nyilvános nevelését a grammatikus- és rhetoriskolában, evvel